

Merg (transplantatie) als metafoor

In 1986 schreef de ondertussen 71-jarige Nederlandse dichteres en toneelschrijfster Judith Herzberg *Merg* een tekst over twee broers die al jaren met elkaar in onmin leven, maar omwille van gezondheidsredenen opnieuw tot contact gedwongen worden. Het Antwerpse theatercollectief de Roovers maakte er een theatervoorstelling van die morgenavond in première gaat. Artsenkrant sprak met twee van de spelers-makers: Sara De Bosschere en Luc Nuyens, tevens Roovers van het eerste uur.

p het toneel krijgen zij het gezelschap van enerzijds Veerle Dobbelaere en Adriaan Van den Hoof en anderzijds Guy Van Nusten (onder meer gekend van zijn duo-project met Tom Barman), die speciaal voor de voorstelling nieuwe muziek schreef die hij zelf uitvoert op vleugel piano.

Rechtszaak

Oorspronkelijk concipieerde Herzberg *Merg* als een libretto voor een muziektheatervoorstelling. Haar vertrekpunt was een krantenartikel dat ze gelezen had over een rechtszaak tussen twee broers: de ene had een beroep gedaan op de andere als merg-donor, maar deze laatste had geweigerd op die vraag in te gaan. "Het is typisch voor Herzberg dat ze de complexiteit van een gegeven helemaal probeert bloot te leggen," zegt Sara De Bosschere. "Haar tekst is geen case study van

een transplantatie, van de gebeurtenis zelf, maar stelt de vraag naar de dilemma's die eraan voorafgaan." De eerste broer weet dat de tweede het moeilijk zal hebben om zijn vraag negatief te beantwoorden, maar wat moet de eerste met dat besef? De vraag wel of niet stellen? Hij stelt de vraag wél. De tweede aarzelt even, gaat op de vraag in, en begint op het allerlaatste moment weer te twijfelen. Welke redenen heeft hij om zijn broer te helpen? Waarom en waartoe moet hij zich verplicht voelen? Ook de echtgenotes spelen een rol in het geheel.

Hebben jullie onderzoek gedaan naar de psychologie van de patiënt om die dilemma's te doorgronden?

Luc Nuyens: Onze eerste vraag luidt toch hoe zo'n tekst op scène te zetten. Herzberg heeft ziekte duidelijk als metafoor gekozen voor iets groters dan dat. Het

gaat ook figuurlijk over ruggengraat. "Wie ben je?" "En wie ben je in verhouding tot iemand anders?" "Heb je elkaar nodig?" Maar tegelijk gaat het stuk over dagdagelijkse dingen en is het misschien een gevaarlijke piste om als toneelspelers te zeer van de metafoor uit te gaan. Op zoek naar een praktische handleiding om dat stuk te enceneren ga je lezen, films zien, enz ... En dan is het interessant om bijvoorbeeld een boek als *Ziekte als spookbeeld* van Susan Sontag te lezen. Zij schrijft dat je net geen metaforen moet gebruiken als het over ziekte gaat.

Sara De Bosschere: Sontag schrijft dat het uitspreken van het woord "kanker" heel lang een ethische kwestie is geweest, ook bij dokters. In Amerika hebben vele patiënten nooit geweten dat ze de ziekte hadden omdat de filosofie was dat het benoemen ervan het bewustzijn van de ziekte groter maakte. Dat is ook bij Herzberg aan de hand - en misschien is dat wel eigen aan de periode waarin het stuk geschreven is: het woord "kanker" valt nooit, er wordt omheen gecirkeld zonder dat het uitgesproken wordt. Herzberg vertelde me onlangs nog dat *Merg* ooit als insert werd gebruikt in een boek over mertransplantatie - dat alleen in professionele kringen verspreid werd. Ook al is de wetenschap intussen verder gevorderd, het blijft voor dokters, voor patiënten, voor familieleden zeer moeilijk om over zo'n kwestie te praten. Hoe zeg je tegen iemand dat hij doodgaat en dat hij misschien door het risico dat iemand anders moet nemen gered kan worden? De schrijver van dat boek over mertransplantatie vond dat *Merg* de realiteit van de complexiteit van die relaties zeer dicht benaderde. En dat is inderdaad de kracht. Je voelt de dichteres die reflecteert over zaken als: "Hoe zou het zijn als dat zo zou zijn? En hoe voelt dat dan? Welke woorden worden er dan nog gezegd en welke niet?"

In de loop van de twaalf jaar dat de Roovers bestaan, valt het op dat jullie van spelgedragen stukken zijn geëvolueerd naar voorstellingen waarin ook andere disciplines - bijvoorbeeld muziek - en vormen worden vervlochten?

© Raymond Kalkbrenner

Sara De Bosschere (hier tijdens de voorstelling van *Maria Stuart*): "Ook al is de wetenschap intussen verder gevorderd, het blijft voor dokters, voor patiënten, voor familieleden zeer moeilijk om over zo'n kwestie te praten. Hoe zeg je tegen iemand dat hij doodgaat en dat hij misschien door het risico dat iemand anders moet nemen gered kan worden?"

© Luc Broos

Judith Herzberg. Oorspronkelijk concipieerde de toneelschrijfster *Merg* als een libretto voor een muziektheatervoorstelling

Hoe ervaren jullie zelf die evolutie?

Nuyens: Als toneelspelers worden wij wel rijper of zo, en ook onze persoonlijke levens evolueren, dus is het logisch dat je dat weerspiegeld ziet. Dat neemt niet weg dat de tekst toch altijd ons uitgangspunt blijft.

De Bosschere: De taal dwingt de vorm af. Herzberg heeft iets monumentaals qua thematiek ... in *Merg* zijn oerbeelden van broederschap terug te vinden ... en tegelijk schrijft ze eenvoudige taal, met korte, onaffe zinnen. Je voelt ook dat ze *Merg* als muziektheater heeft opgevat, omdat de stilten in de dialogen verwijzen naar iets wat buiten de kadrering van de tekst valt. *Merg* nodigt uit tot een concertante encenering. Vandaar ook onze keuze om met een live muzikant te werken. Eigenlijk bestaat het stuk uit een reeks tableaux die elk een eigen titel hebben gekregen. Een live muzikant helpt ons erin hoe we op scène zullen staan, geeft een groot hier-en-nu-gehalte. Met enkel acteurs op scène kan je je helemaal verplaatsen naar een andere mentale ruimte, een muzikant haalt je altijd terug naar waar je bent.

Nuyens: Plus dat de aanwezigheid van een pianist ook letterlijk uit de tekst komt. "Dus ik ga dood? Dan leer ik eerst piano spelen!" zegt die man.

Niet als in *Alcestis*, een tragedie van Euripides die jullie vorig seizoen encenerden, speelt de dood in *Merg* een centrale rol. Voor welke beslissingen komt een mens te staan in het aanschijn van de dood? Op de een of andere manier lijkt me dat in

het theater een weinig aangekaart onderwerp.

Nuyens: Ook dat heeft te maken met wat we daarnet zeiden. Wij komen op een leeftijd dat er mensen wegvallen. Voordien zijt ge u daar niet zo bewust van. En ook van uw eigen sterfelijkheid zijt ge

© Maarten Van den Abeek

De affiche van de voorstelling.

u niet zo bewust. Nieuw leven confronteert je tegelijkertijd met je eigen sterfelijkheid.

De Bosschere: Ja, en ergens in het geheim zoek je natuurlijk naar een legitimering waarom je het vak van toneelspeler blijft uitoefenen. Een essentieel onderwerp als dit heeft iets troostends.

Peter Anthonissen

de Roovers spelen *Merg*: op vrijdag 13, zaterdag 14 en van woensdag 18 tot zaterdag 21 oktober, telkens om 20.30 uur, in Monty, Montignystraat 3-7, Antwerpen. Info en reservaties op tel. 03-238 91 81, reservatie@monty.be, www.monty.be. Daarna op tournee tot en met 22 december. Voor de speellijst zie www.darovers.be. Op zondag 15 oktober om 15.00 uur is er bovendien, naar aanleiding van de voorstelling, een live gesprek met Judith Herzberg in Monty.